

JOACHIM NOWAK
Dortmund (Niemcy)

WSPÓŁCZESNE INICJATYWY EKUMENICZNE W NIEMCZECH

Dialog ekumeniczny między Kościołami chrześcijańskimi prowadzony jest od przeszło 70 lat¹ Współpraca ekumeniczna w Niemczech bazuje na przekonaniu Kościołów, że ich wiara w czyn zbawczy Boga w Chrystusie bardziej je łączy, niż dzieli. Na wszystkich poziomach struktur kościelnych podejmowane są różne inicjatywy ekumeniczne: przez zwierzchnictwa Kościołów, we wspólnotach lokalnych, na wydziałach teologicznych, w wielopostaciowej sieci kościelnych akcji, działań, związków i ruchów, a także na płaszczyźnie narodowej, np. przez Wspólnotę Pracy Kościołów Chrześcijańskich², na płaszczyźnie europejskiej, np. przez Wspólnotę Kościelną z Leuenerbergu³ oraz przez Konferencję Kościołów Europejskich⁴, a także w wymiarze światowym, np. przez Ekumeniczną Radę Kościołów⁵ Współpraca ta polega na poszukiwaniu wspólnoty we wierze i dawaniu świadectwa przez codzienną służbę człowiekowi.

Systematyczna współpraca ekumeniczna w Niemczech rozpoczęła się pod koniec XIX i na początku XX wieku. Swoją dzisiejszą postać uzyskała dzięki ekumenicznemu ukierunkowaniu Kościoła rzymskokatolickiego na Soborze Watykańskim II. Ruch ekumeniczny należy do znaków naszych czasów i jest jednym z najwyraźniejszych owoców działania Ducha Bożego. On to sprawia, że w Jezusie Chrystusie elementy jedności są nam już darowane: modlimy się bowiem do jednego Ojca, na podstawie Pisma Świętego i starochrześcijańskich wyznań wiary wspólnie wyznajemy Jezusa Chrystusa, wierzymy, że Duch Święty czyni nas dziećmi Bożymi. Bazowanie na wspólnym dziedzictwie wiary jest dzisiaj rzeczą oczywistą. Powszednie kontakty między katolikami a protestantami przepełnione są duchem ekumenicznym.

¹ Por. W. THÖNISSEN, *Stichwörter zur Ökumene. Ein kleines Nachschlagewerk zu den Grundbegriffen der Ökumene*, Paderborn 2002, 9.

² Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen in Deutschland (dalej: ACK).

³ Leuenberger Kirchengemeinschaft.

⁴ Konferenz Europäischer Kirchen (KEK).

⁵ Ökumenischer Rat der Kirchen (dalej: ÖRK).

1. Impulsy Synodu w Würzburgu

Synod Biskupów w Würzburgu⁶, w dziesiątą rocznicę publikacji soborowego *Unitatis redintegratio*, obdarował Kościół katolicki w Niemczech dokumentem, który w wielu aspektach jest tak samo ważny dla Kościoła katolickiego, jak i dla pozostałych wspólnot chrześcijańskich. Według Instytutu w Bensheim dokument ten znajduje uznanie jako „wyjaśniający, który wdzięcznością napełnić musi partnerów dialogu ekumenicznego”⁷ Tekst synodalny koncentruje się przede wszystkim na ekumenicznej misji Kościoła. Punktem wyjściowym dokumentu synodalnego jest zwięzły opis sytuacji – *Wprowadzenie*. Pierwsza część to *Rozważania teologiczne*. W części drugiej podane są *Impulsy duszpasterskie*. Część trzecia to *Wota i zalecenia*.

Część główna dokumentu synodalnego to *Rozważania teologiczne*. Stanowią one właściwą bazę dla części praktyczno-pastoralnej. Synod przedstawia zjednoczenie we wierze jako drogę ekumenizmu. Poprzez koegzystencję wspólnoty chrześcijańskiej odkrywają zróżnicowane rozumienie wspólnych podstaw wiary. Nasuwa się pytanie o te przeciwieństwa, które rzeczywiście rozdzielają Kościoły, a które należy pokonać. Tam, gdzie mowa o tych różnicach, tekst rekapitułuje zgodnie z *Dekretem o ekumenizmie* i z życzeniem biskupów: „Odnoszą się one do Kościoła, do sakramentów i urzędów kościelnych oraz do roli Maryi w akcie zbawczym” (3.1)⁸

Druga część dokumentu synodalnego proponuje *Impulsy pastoralne*. W tym miejscu należy podkreślić, że w niemieckich parafiach praca ekumeniczna dokonuje się na różnorodnych płaszczyznach: formowania postaw, braterskiego współżycia, dialogu teologicznego, wspólnoty liturgicznej, służby socjalno-charytatywnej oraz pracy wychowawczej. W obszernym rozdziale synod zajmuje się m.in. tematyką zawierania małżeństw między osobami różnych wyznań. Życzeniem synodu jest dalsze rozwijanie aprobowanego przez Radę Kościoła Ewangelickiego w Niemczech⁹ i Konferencję Biskupów *Obrzędu sakramentu małżeństwa*. Podczas chrztu dzieci małżonków różnych wyznań ekumeniczna troska wyraża się tym, że duszpasterz innego wyznania jest obecny przy ceremonii i bierze w niej udział. Z powodów teologicznych odrzuca się jednak wspólne udzielanie chrztu przez duchownych obu Kościołów.

Intensywnie dyskutowano kwestię, czy, w świetle przyjętej dziś w Kościele katolickim na terenie Niemiec praktyki dyspens, przeszkodę małżeńską wynikającą z różnicy wyznania¹⁰ można jeszcze uważać za sensowną i potrzebną (7.5). Synod w swym dokumencie wyraża przekonanie, że miejsce porządku

⁶ Die Gemeinsame Synode (Bischofsversammlung) der Bistümer in der Bundesrepublik tagte zwischen 1971 und 1975 in Würzburg und wird deshalb kurz *Würzburger Synode* genannt.

⁷ Por. A. KLEIN, *Ökumenische Pilgerschaft*, Paderborn 2002, 31.

⁸ Por. A. KLEIN, *Ökumenische Pilgerschaft*, 35.

⁹ Evangelische Kirche in Deutschland (EKD).

¹⁰ Por. CIC, kan. 1124 nn.

prawnego powinno zająć szereg działań pastoralnych (przy. obowiązku zachowania formy) i kieruje pod adresem papieża prośbę o „zniesienie przeszkody małżeńskiej wynikającej z różnicy wyznań dla obszaru Niemieckiej Konferencji Biskupów” (9.22). W końcowej części dokumentu (część trzecia) synod zestawia szereg bardzo zróżnicowanych wotów i zaleceń.

Niemcy biorą udział bezpośrednio lub pośrednio w międzynarodowych rozmowach ekumenicznych. Kościoły lokalne żyją tu w kontekście swej specyficznej historii i bieżących wydarzeń kulturowych, socjologicznych i politycznych. Kiedy papież Jan Paweł II przebywał w Niemczech, w ramach pierwszej wizyty pastoralnej, spotkał się z członkami Rady Kościoła Ewangelickiego w Niemczech (17.11.1980). Przewodniczący Rady, biskup dr Eduard Lohse powiedział wówczas: „Wasza Świątobliwość odwiedza Kraj Reformacji, która chciała przywołać chrześcijaństwo do odnowy i nawrócenia, aby całe życie chrześcijan było codzienną pokutą”¹¹ W Niemczech spotykamy się dziś z dążeniami do dalszego rozwoju ekumenizmu. Duch i litera soborowego *Dekretu o ekumenizmie* dały przebogaty dorobek. Dekret ten chciał być tego fundamentem i impulsem¹²

2. Ekumenia w parafiach

Struktury lokalne Kościoła, parafie, ruchy i ugrupowania mają szczególne znaczenie ekumeniczne. Tutaj szanse i problemy ruchu ekumenicznego stają się palące. Konkretyzują się we wspólnych modlitwach i nabożeństwach ekumenicznych, w łączących wyznania małżeństwach, w różnych spotkaniach a nawet konfliktach wielokulturowego i różnowyznaniowego środowiska. Decydującymi dla rozwoju ekumenizmu są przede wszystkim osobiste relacje międzyludzkie, otwarte na dialog. Realizując konkretne projekty, zarówno sprawujący urzędy kościelne, jak i laicy uświadamiają sobie potrzebę jedności Kościoła. Osobiste przyjaźnie między chrześcijanami, zapoczątkowane w kręgach studenckich i we współpracy teologicznej, dały ruchowi ekumenicznemu ważne impulsy. Ukształtowane tam postawy i zainicjowane działania mogą zyskać charakter modelu dla ekumenizmu lokalnego i dla całego ruchu ekumenicznego¹³

2.1. Światowy Dzień Modlitwy Kobiet

Światowy Dzień Modlitwy Kobiet jest co roku wielkim wydarzeniem ekumenicznym na skalę światową. W pierwszy piątek marca kobiety różnych

¹¹ PAPT JOHANNES PAUL II. in Deutschland (*Verlautbarungen des Apostolischen Stuhls* Nr. 25, hrsg. vom Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn), 76.

¹² Por. *Unitatis redintegratio*, nr 19.

¹³ Por. I. BRIA, D. HELLER (Hrsg.), *Ecumenical pilgrims. Profiles of Pioneers in Christian Reconciliation*, Genf 1995; W. SIMPFENDÖRFER, *Ökumenische Spurensuche. Porträts*, Stuttgart 1989.

wyznań, w ponad 170 krajach, uczestniczą w nabożeństwach, których liturgia przygotowywana jest przez kobiety konkretnego kraju.

Jako oficjalny początek Światowego Dnia Modlitwy uznawany jest rok 1887. Począwszy od 1949 r. przekład niemieckojęzyczny liturgii rozsyłany jest poprzez ewangelickie organizacje kobiet po całych Niemczech. Od Soboru Watykańskiego II aktywny udział w Światowym Dniu Modlitwy biorą kobiety rzymskokatolickie. W 1966 r. założono ekumeniczny Komitet Światowego Dnia Modlitwy w Republice Federalnej Niemiec. W 1975 r. założono Komitet Światowego Dnia Modlitwy w Niemieckiej Republice Demokratycznej, a w 1994 r. nastąpiło ich połączenie. Tylko w samych Niemczech udział w Światowym Dniu Modlitwy bierze dziś ponad jeden milion kobiet spośród dziewięciu wyznań.

2.2. Nabożeństwa ekumeniczne

Dekret o ekumenizmie rozróżnia wspólnotę modlitwy i wspólnotę w „rzeczach świętych” (*communicatio in sacris*). Ponieważ chrzest wciela w Chrystusa i zarazem tworzy więź między wszystkimi ochrzczoneymi, istnieje już pewna, choć niedoskonała, wspólnota z Kościołem katolickim. Dla wielu ludzi nabożeństwa ekumeniczne są znaczącym doświadczeniem. Odpowiednim terminem dla tych nabożeństw jest niedziela w Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan. Innym terminem może być Ekumeniczna Niedziela Biblijna w ostatnią niedzielę stycznia, dla której publikowane są wspólne materiały, opracowane przez katolickie i ewangelickie Dzieło Biblijne we współpracy z ACK. Idea ekumenicznej Niedzieli Biblijnej pochodzi z Badenii-Wirtembergii, gdzie obchodzono ją wspólnie po raz pierwszy 31 stycznia 1976 r.

Innym rodzajem nabożeństwa ekumenicznego jest coroczna Ekumeniczna Droga Krzyżowa Młodzieży. Jej początków należy szukać w obchodzonym w Berlinie w 1958 r. Dniu Kościoła. Odprawia się ją co roku w piątek przed Niedzielą Palmową w ponad 3000 parafiach w Niemczech, a od kilku lat również w Holandii, Austrii, Luksemburgu, Belgii i Szwajcarii. Są także odprawiane jeszcze inne nabożeństwa ekumeniczne np.: z okazji jubileuszy straży pożarnej, dla członków różnych stowarzyszeń, na początek roku szkolnego dla klas pierwszych itp.

2.3. Ekumeniczne Tygodnie Modlitw

W każdym roku przypadają dwa Tygodnie Modlitw. Starszym jest Aliancki Tydzień Modlitw obchodzony w pierwszym tygodniu stycznia przez członków wspólnot ewangelickich. Za jedną z pierwszych dat historii Tygodnia Modlitw podawany jest rok 1740. Po raz pierwszy ewangelicki Tydzień Modlitw ogłoszony został w 1858 r. przez założony w 1846 r. w Londynie Alians Ewangelicki¹⁴

¹⁴ Por. C. D. HUNZINGER, *Ökumene erfahren und leben: Bedeutung, Geschichte, Praxis*, Gütersloh 2001, 57.

Dla podkreślenia potrzeby zjednoczenia oddzielonych braci ze Stolicą Piotra papież Leon XIII zaproponował w roku 1895 wprowadzenie nowenny przed Zesłaniem Ducha Świętego¹⁵. W Niemczech w roku 1940 Max Josef Metzger wspólnie z superintendentem Joachimem Ungnadem apelowali o wspólną modlitwę. Po Soborze Watykańskim II Papieska Rada do Wspierania Jedności Chrześcijan wraz z Ekumeniczną Radą Kościołów zainicjowały wspólne Tygodnie Modlitw o Jedność Chrześcijan. Są one obchodzone corocznie w 70 krajach od 18 do 25 stycznia lub w tygodniu przed Zesłaniem Ducha Świętego. Propozycje materiałów do nabożeństw opracowywane są co roku w innym kraju. Dla Niemiec tłumaczone są przez Centralę Ekumeniczną we Frankfurcie. W wymiarze lokalnym nabożeństwa kształtowane są przez przedstawicieli różnych wyznań. Odbývają się także prelekcje i dyskusje dotyczące zagadnień ekumenicznych.

2.4. Ekumeniczna Dekada Pokoju

Ekumeniczna Dekada Pokoju odbywa się od 1980 r. w listopadzie. Idea pochodzi z Holandii, gdzie Międzykościelna Rada Pokoju wprowadziła Tydzień Pokoju. Ekumeniczna Wspólnota Pracy Młodzieży Chrześcijańskiej w Niemieckiej Republice Demokratycznej opracowała jesienią 1980 r. po raz pierwszy materiały niemieckojęzyczne wydane przez Związek Kościołów Ewangelickich w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Od roku 1988 w przygotowaniu materiałów uczestniczą przedstawiciele Kościoła rzymskokatolickiego. W Republice Federalnej Niemiec w 1980 r. po raz pierwszy mobilizowano do organizowania Tygodnia Pokoju. Grupy pokoju z niemal wszystkich Kościołów zostały włączone w grupę przewodnią o nazwie „Ekumeniczna Dekada dla Pokoju i Sprawiedliwości”¹⁶.

2.5. Tydzień Współobywateli Cudzoziemskich – Tydzień Międzykulturowy

O jedność chodzi też w Tygodniu Współobywateli Cudzoziemskich, który ma charakter ekumeniczny. W 1975 r. Kościoły chrześcijańskie w Republice Federalnej Niemiec i w Berlinie Zachodnim po raz pierwszy wezwały do wspólnego organizowania 12 października Dnia Cudzoziemca. Z początkiem lat 80-tych dzień ten został przekształcony w Tydzień Współobywateli Cudzoziemskich, odbywający się każdego roku pod koniec września i na początku października. W 1986 r. włączono w ten tydzień także Dzień Uchodźca. Począwszy od 1990 r. tydzień ten obchodzony jest także w nowych krajach federalnych.

W 1991 r. nazwę powyższego tygodnia uzupełniono członem Tydzień Międzykulturowy. W latach 90-tych wrogość do cudzoziemców i rasizm kierowały

¹⁵ Por. W. THÖNISSEN, *Stichwörter zur Ökumene*, 50.

¹⁶ Por. C. D. HUNZINGER, *Ökumene erfahren und leben*, 59.

się narastająco również przeciwko muzułmanom. Dlatego dobrze jest, że wiele organizacji muzułmańskich bierze aktywny udział w tym Tygodniu, a także zaprasza do wspólnego Dnia Meczetu, który co roku odbywa się w dniu 3 października.

2.6. Ekumeniczne kręgi biblijne

Do dóbr uświęcenia i prawdy, które można znaleźć poza Kościołem katolickim, *Dekret o ekumenizmie* zalicza na pierwszym miejscu pisane słowo Boże¹⁷ Dla chrześcijan wszystkich wyznań Biblia jest wspólnym podłożem wiary. Już w 1992 r. obchodzono w Niemczech ekumeniczny Rok Biblii, w którym uczestniczyło ponad 7000 parafii. Rok 2003 ogłoszono także Rokiem Biblii.

Od wielu lat istnieją ponadto ekumeniczne inicjatywy codziennego czytania i komentowania Biblii. Pomocna jest tu np. seria *Z Biblią przez rok*, opracowana przez autorów ewangelickich i katolickich. Również Biblia dziecięca *Chodź, raduj się ze mną* wydawana jest ekumenicznie¹⁸

W wielu miejscowościach wspólne prace biblijne stanowią ważną część składową Ekumenicznego Tygodnia Modlitwy. Istnieje też tradycja Ekumenicznego Tygodnia Biblii, w którym rozmawia się codziennie na temat jednego rozdziału Pisma Świętego. Często tydzień ten obchodzony jest pod koniec stycznia. Przeważnie ekumeniczne prace biblijne przygotowywane są przez zespół, złożony z teologów i laików. Obok wspólnego rozważania Pisma Świętego podejmowane są tematy kościelne i społeczne.

2.7. Ekumeniczne obrzędy zawierania małżeństwa

We współczesnych Niemczech niemal jedna trzecia ślubów kościelnych zawierana jest pomiędzy chrześcijanami różnych wyznań. Jeżeli ślub nie odbywa się w Kościele katolickim, a różnowyznaniowe małżeństwo ma być ważne w Kościele rzymskokatolickim, wymagane jest od partnera katolickiego zezwolenie, wystawione przez miejscowego proboszcza katolickiego oraz zwolnienie (dyspensa) udzielona przez biskupa. Wymagana jest również rozmowa przedślubna z tym księdzem, który wypełniał protokół małżeński. Od roku 1971 pary ewangelicko-katolickie mogą zawrzeć związek małżeński przy udziale proboszczów obu wyznań. Oficjalnie nie istnieje ślub ekumeniczny. Możliwy jest jedynie ślub w Kościele katolickim z udziałem ewangelickiego proboszcza lub – na odwrót – ślub w Kościele ewangelickim z udziałem księdza katolickiego. W obu przypadkach obrzędy są zróżnicowane, przy czym pytania przed wyrażeniem zgody małżeńskiej zadawane są każdorazowo przez proboszcza, który jest gościem.

Dotychczas nie istnieją jeszcze wspólne obrzędy ślubu między osobami wyznania prawosławnego i ewangelickiego. Nadal także jeszcze małżonkowie, należący do różnych wyznań, nie mogą wspólnie uczestniczyć w Eucharystii.

¹⁷ Por. *Unitatis redintegratio*, nr 3.

¹⁸ Por. C. D. HUNZINGER, *Ökumene erfahren und leben*, 63.

Mając na uwadze sakramentalność małżeństwa, należy podkreślić, że różnice w rozumieniu małżeństwa są rezultatem różnic dotyczącymi rozumienia sakramentów. Wyraźne kontrowersje istnieją przede wszystkim w kwestii nierozzerwalności małżeństwa. Okazuje się jednak, że różnice te dotyczą raczej płaszczyzny praktycznej niż wyznaniowej¹⁹. Bowiem dla chrześcijanina ewangelickiego, jak i dla katolickiego, małżeństwo z zasady jest nierozzerwalne. W obydwu wyznaniach rozwód oceniany jest jako naruszenie przykazania Bożego. Różnice dotyczą natomiast ustosunkowania się do małżeństw rozwiedzionych. Kościoły ewangelickie, w odróżnieniu do praktyki katolickiej, uznają za ważny ponowny kontrakt cywilny, a w wielu przypadkach nawet błogosławią taki związek²⁰

2.8. Dalsza możliwość współpracy z parafiami innych wyznań

Dobłą możliwością współpracy ekumenicznej jest wspólne obchodzenie uroczystości parafialnych. Parafie kościelne różnych wyznań, np. położone w jednej wsi lub dzielnicy miasta, razem świętują jakąś uroczystość. W Berlinie, po raz pierwszy w 2000 r., w noc poprzedzającą Poniedziałek Zielonoświątkowy, odbyła się Noc Otwartego Kościoła, w której uczestniczyło 130 kościołów berlińskich i kilka kościołów brandenburskich. Kościoły te chciały tutaj wspólnie podkreślić: „Jesteśmy otwarte i mamy wspólne orędzie, które nas łączy”

Bardzo ważną jest ekumeniczna współpraca Kościołów ze środkami masowego przekazu. Przy opracowywaniu kościelnych stron internetowych dobrze jest prezentować się wspólnie, jako Kościoły jednego regionu lub jednego kraju. Inną płaszczyzną ekumenicznego współdziałania jest duszpasterstwo przez telefon. W skali federalnej istnieje jednolity numer telefonu dla duszpasterstwa ewangelickiego, inny zaś – dla duszpasterstwa katolickiego.

Współpraca ekumeniczna ważna jest również w domach seniorów i w ramach duszpasterstwa szpitalnego. Nowszą formą pracy duszpasterskiej jest „duszpasterstwo ratunkowe”, przy którym duszpasterz proszony jest drogą radiową lub poprzez *pager*, aby w trudnej sytuacji, np. po ciężkim wypadku lub w razie niebezpieczeństwa nagłej śmierci, pomóc bezpośrednio na miejscu.

Szczególnie intensywną formą współpracy ekumenicznej są ekumeniczne centra parafialne. Tutaj wznoszone są kościoły lub centra kościelne wspólnie przez co najmniej dwie różne parafie kościelne. Użytkują one te same pomieszczenia, a często nawet to samo miejsce do nabożeństwa.

Ekumeniczna odnowa parafii wymaga działań, które są odpowiedzią na rosnącą sekularyzację. Wiara musi być wyrażana w taki sposób, aby zapraszała ludzi oddalonych od Kościoła do rozmów na temat wiary. W tego rodzaju odnowie parafii korzysta się z impulsów ekumenicznych i ruchu misyjnego.

¹⁹ Por. W. KASPER, *Zum gegenwärtigen Stand des ökumenischen Gesprächs zwischen den reformatorischen Kirchen und der katholischen Kirche* (mps), Rottenburg, 1991, 11.

²⁰ *Tamże*.

Nowy ruch ekumeniczny stał się widoczny w wielu zakresach życia kościelnego: w założeniu ACK, we wspólnych przekładach Biblii i pieśni kościelnych, we wspólnie opracowanych tekstach na spotkania ekumeniczne. Zapewne są to często małe kroki, ale stanowią one istotne, choć często niedoceniane, przesłanki do głębszej wspólnoty. Do tego dochodzą liczne formy współpracy w zakresie Diakonii, w działalności Caritasu. Nie wolno pominąć znaczenia wielu grup nieformalnych na płaszczyźnie lokalnej np.: pomocy sąsiedzkiej, ambulatoryjnej opieki nad chorym w domu, posiłków dostarczanych do domu chorego. To ważne, że chrześcijanie troszczą się wspólnie o potrzeby niepełnosprawnych, o resocjalizację skazanych i o pomoc dla chorych nałogowo. W czasie tzw. Zielonego Tygodnia, odbywającego się regularnie w Berlinie, zauważyć można, jak bardzo Kościoły współdziałają ze sobą. Na koniec należy wspomnieć o Ekumenicznym Dniu Kościoła w Berlinie (28.05. – 01.06.2003). Został on oceniony jako wielkie wydarzenie religijne i społeczne, które nie pozostanie bez wpływu na przyszłość²¹

Teologia ukierunkowana ekumenicznie musi bazować na świadectwie wiary Kościołów. Teologia ekumeniczna niemieckiego obszaru językowego powinna szukać nowych kontaktów ekumenicznych, także poza niemieckim obszarem językowym²² Dotyczy to np. znajomości fińskich badań luteranckich oraz wyników dialogów w USA. Wreszcie należy podkreślić znaczenie intensywnego kontaktu do różnymi formami życia Kościołów.

* * *

W czasach wielkich konfliktów Kościół pragnie być znakiem i narzędziem jedności i pojednania. „Celem działań ekumenicznych jest widzialna jedność, pełna wspólnota kościelna, która jednak nie jest uniformistycznym Kościołem, lecz otwiera przestrzeń dla uprawnionej różnorodności darów duchowych, tradycji dziedzictwa i kultur”²³

Tam, gdzie chrześcijanie różnych wyznań wspólnie się modlą, wspólnie wyznają wiarę oraz prowadzą wspólną służbę charytatywną i socjalną, tam brak pełnej wspólnoty między Kościołami doświadczany jest w sposób bolesny. W ciągu ostatnich lat na polu pracy ekumenicznej osiągnięto więcej niż można było się spodziewać.

„Prawdziwy postęp ekumeniczny zostanie osiągnięty dopiero wówczas, kiedy Kościoły będą gotowe do nawrócenia własnych serc i wspólnego wsłuchiwania się w wieloraki głos jednego Ducha Bożego”²⁴ Jedność Kościoła

²¹ Por. L. SCHEFFCZYK, *Ökumene. Der steile Weg der Wahrheit, Questiones non disputatae* 7 (2004) 356.

²² Por. K. LEHMANN, *Ökumene heute. Versuch einer Standortbestimmung* (mps), Mainz 2001, 7.

²³ W. KASPER, *Es gibt keine Alternative zur Ökumene*, w: *Sich regen bringt Segen. Evangelische und katholische Christen auf dem Weg*, N. SOMMER (Hrsg.), Reutlingen 2003, 41.

²⁴ P. LÜNING, *Ökumene an der Schwelle zum dritten Jahrtausend*, Regensburg 2000, 127.

przejawia się i jest realizowana w sakramencie Eucharystii²⁵. Duch Święty jest Tym, który obdarza nas jednością²⁶. Musi ona być przede wszystkim wymodlona. Dlatego też powinniśmy bardziej przyłączyć się do modlitwy Jezusa „aby wszyscy stanowili jedno” (J 17, 21).

Gegenwärtige ökumenische Initiativen in Deutschland

Zusammenfassung

Der ökumenische Dialog zwischen den christlichen Kirchen erstreckt sich über einen Zeitraum von über 70 Jahren. Die ökumenische Zusammenarbeit in Deutschland ist heute getragen von der gemeinsamen Suche nach mehr Gemeinschaft. Sie ist gegründet in der Überzeugung der Kirchen, dass sie in ihrem Glauben an Gottes Heilstat in Christus mehr verbindet als trennt. Strukturell geschieht sie auf allen kirchlichen Ebenen – bilateral z.B. von den Kirchenleitungen bis zu den Ortsgemeinden, von den theologischen Fakultäten bis zu dem vielgestaltigen Netzwerk kirchlicher Werke, Verbände und Bewegungen, multilateral auf nationaler Ebene z.B. durch die Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen, auf europäischer Ebene z.B. durch die Leuenberger Kirchengemeinschaft oder die Konferenz Europäischer Kirchen, auf weltweiter Ebene z.B. durch den Ökumenischen Rat der Kirchen. Inhaltlich ist die Zusammenarbeit ausgerichtet auf zentrale Anliegen wie die Suche nach mehr Gemeinschaft im Glauben und im gottesdienstlichen Leben und bei Zeugnis und Dienst in der Welt.

Die reguläre ökumenische Zusammenarbeit in Deutschland begann mit der modernen ökumenischen Bewegung Ende des 19., Anfang des 20. Jahrhunderts. Intensiviert wurde sie durch die Gründung des Ökumenischen Rates der Kirchen (ÖRK) und der Arbeitsgemeinschaft Christlicher Kirchen in Deutschland (ACK) im Jahr 1998. Ihre heutige Gestalt aber als durchlaufende Perspektive kirchlichen Handelns formte die Ökumene in Deutschland besonders durch die ökumenische Öffnung der römisch-katholischen Kirche nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil seit 1965 aus. Die ökumenische Bewegung gehört zu den Zeichen unserer Zeit und sie ist eine der deutlichsten Früchte des Wirkens des Geistes Gottes in unserer Zeit. Sie hat uns in eindringlicher Weise vor Augen geführt, dass die Einheit in Jesus Christus eine uns in grundlegender Weise schon jetzt geschenkte Wirklichkeit ist.

²⁵ Por. W. THÖNISSEN, *Stichwörter zur Ökumene*, 15.

²⁶ Zob. A. NOSSOL, *Auftrag und Chancen der Christen in Europa, w: Kirche in ökumenischer Perspektive*, hrsg. von P. WALTER, K. KRÄMER und G. AUGUSTIN, Freiburg 2003, 472.

In der Bundesrepublik Deutschland hat die gemeinsame Synode der Bischöfe der katholischen Kirche, fast ein Jahrzehnt nach der Publikation des Ökumenismusdekretes *Unitatis redintegratio* durch das Zweite Vatikanische Konzil, ein ökumenisches Basisdokument geschenkt, das unter mancherlei Perspektiven ebenso sehr für den nichtkatholischen Raum bedeutsam ist wie für den katholischen Binnenraum, obwohl dieser Beschlusstext zunächst und vor allem an das katholische Kirchenvolk adressiert ist. In Deutschland begegnen wir einem wachsenden Bewusstsein von der Dringlichkeit der Ökumene. Dennoch wird jede ökumenische Bilanz neben dem eindrucksvollen Haben ein beachtliches Soll und eine Menge Defizite verzeichnen können. Die Katholische Kirche hat mit dem Beschluss des *Dekretes über den Ökumenismus* auf dem Zweiten Vatikanischen Konzil eine neue Grundorientierung eingeleitet.

Der lokalen Ebene, den Ortskirchen, Gemeinden, Basisbewegungen und Gruppierungen, kommt in der Ökumene eine besondere Bedeutung zu. Hier werden die Chancen und Probleme der Ökumenischen Bewegung akut und konkret: bei Gebeten und ökumenischen Gottesdiensten, in konfessionsverschiedenen bzw. konfessionsverbindenden Ehen, bei Begegnungen oder Konflikten im multikulturellen und gemischtkonfessionellen Milieu der Städte und Dörfer, zwischen den Generationen und sozialen Schichten, zwischen Frauen und Männern im kirchlichen wie im gesellschaftlichen Bereich, zwischen Amtsträgern und Laien, zwischen Gemeindeleitungen, Gruppen und Initiativen, die sich in konkreten Projekten die Anliegen der Einheit der Kirche, der Mission und des konziliaren Prozesses zu eigen machen (*Ökumene vor Ort, Basis-Ökumene, grassroots ecumenism*). Als entscheidend für ökumenische Brückenschläge haben sich dabei vor allem die persönlichen Beziehungen dialogbereiter Menschen erwiesen.

In einer Zeit großer Konflikte will die Kirche Zeichen und Werkzeug der Einheit und der Versöhnung sein. Dort, wo sich Christen verschiedener Konfessionen im gemeinsamen Gebet, im Bekenntnis des gemeinsamen Glaubens und im gemeinsamen caritativen und sozialen Dienst füreinander öffnen, wird das Fehlen der vollen Gemeinschaft zwischen den Kirchen zweifellos in schmerzhafter Weise erfahren. So vieles ist in den letzten Jahrzehnten positiv erreicht worden, weit mehr als wir alle erwarten konnten. Das meiste davon ist inzwischen zur Selbstverständlichkeit geworden.

Die Einheit der Kirche erscheint besonders unter dem Sakrament der Eucharistie. Durch dieses Sakrament wird die Einheit der Kirche dargestellt und verwirklicht. Es ist der Heilige Geist, der die Einheit schenken muss. Man kann sie nicht „machen“ und schon gar nicht erzwingen. Sie muss geschenkt werden und muss darum in erster Linie erbetet werden. Vielleicht müssten wir alle noch viel mehr einstimmen in das Gebet Jesu „das alle eins seien“ (Joh 17,21).